

OPPIA MENNEISYYDESTÄ, KATSE TULEVAISUUDESSA

Museoviraston
kulttuuriperintökasvatuksen
strategia 2006–2010

OPPIA MENNEISYYDESTÄ, KATSE TULEVAISUUDESSA

Museoviraston
kulttuuriperintökasvatuksen
strategia 2006–2010

ISBN 951-616-151-0 (PDF) | ISBN 951-616-152-9 (NID.)

Sisällys

1. JOHDANTO	4
1.1. Tausta	4
1.2. Visio	6
1.3. Arvot, tavoitteet ja määritelmät	6
1.4. Kulttuuriperintökasvatuksen toimintaympäristö	8
Toimintaympäristön suuret muutossuunnat ja haasteet	8
Miten muualla?	8
Entä Suomessa?	9
Voimavarat	11
1.5. Strategian konteksti	12
Museoviraston strategiset asiakirjat	12
Kulttuuripoliittiset puitteet	12
1.6. Strategian tarkoitus	15
1.7. Strategian toteuttaminen ja seuranta	15
2. PAINOPISTEALUEET JA PERIAATTEET LYHYESTI	16
2.1. Tiivistelmä painopisteistä	16
2.2. Taustaperiaatteita	16
3. MUSEOVIRASTON KULTTUURIPERINTÖKASVATUKSEN PAINOPISTEET	17
Painopiste 1. Kehitetään Museoviraston kulttuuriperintökasvatuksen resurseja, osaamista ja sisäistä yhteistyötä	17
Painopiste 2. Tehdään yhdessä ihmisten kanssa	19
Painopiste 3. Luodaan ja ylläpidetään aktiivisesti kumppanuuksia	21
LÄHTEITÄ, KIRJALLISUUTTA	23

1. Johdanto

► Euroopan rakennusperintöpäivät Kansallismuseon puistossa 2005.

KUVA: JOUNI MARJAMÄKI.

1.1. TAUSTA

Museovirasto vaalii Suomen aineellista kulttuuriperintöä: tallentaa, tutkii ja jakaa tietoa. Museovirasto on kulttuuri- ja tutkimuslaitos sekä suojeluviranomainen, joka palvelee monipuolisesti kansalaisia, päättäjiä, museoalan ammattilaisia, tutkijoita ja opiskelijoita.

Museoviraston moninaiset tehtävät on koottu kolmeksi päätulosalueeksi: Kulttuuriympäristö, Museot ja näyttelyt sekä Museotoimen kehittäminen. Kulttuuriympäristö –pätulosalueella toimivat arkeologian osasto ja rakennushistorian osasto. Museot ja näyttelyt -pätulosalueella toimii Suomen kansallismuseo. Se vastaa myös Museoviraston 16 muun museon toiminnasta. Lisäksi Museovirastolla on hallinnassaan linnoja ja muita kohteita.

Nervanderinkatu 13,
PL 913, 00101 HELSINKI
puh. (09) 40 501, faksi (09) 4050 9300
<http://www.nba.fi>

Kulttuuriperintökasvatus on yksi Museoviraston lähivuosien painopistealueista. Sen tulisi sisältyä läpäisevästi Museoviraston arvoihin ja toimintatapoihin, ja viraston museoiden, museotoimen kehittämisen ja kulttuuriympäristöä vaalivien osastojen roolin kulttuurikasvattajina tulisi vahvistua.

Museoviraston kulttuuriperintökasvatusta kartoitettiin keväällä 2005 ja todettiin, että toiminta on olemassa olevien, suhteellisen vähäisten henkilöstöressurssien puitteissa monipuolista, muttei ohjelmallista. Se ei myöskään vastaa sille asetettuja tavoitteita strategisena painopistealueena. Kartoitus osoitti, että kasvatustoiminnasta puuttuvat suunnitelmallisuus, riittävät henkilökuntaresurssit ja tarkat seurantamuodot.

Kulttuuriperintökasvatuksen kehittämistä ja suunnittelua pohtimaan Museovirasto asetti 31.10.2005 työryhmän. Kulttuuriperintökasvatus-työryhmän tehtäväksi määriteltiin näköalojen luominen siihen, mitä kulttuuriperintökasvatus Museovirastossa lähivuosina on ja miten sitä tulisi kehittää. Työryhmän tuli laatia esitys kulttuuriperintökasvatuksen edistämisestä Museovirastossa. Esityksen tuli sisältää Museoviraston

kulttuuriperintökasvatusta koskevat linjaukset ja ehdotus kulttuuriperintökasvatuksen kehittämistoimiksi vuosille 2006–2010 sekä ehdotus Museoviraston kulttuuriperintökasvatustoiminnan seurannan kehittämiseksi.

Työryhmä luovutti loppuraporttinsa pääjohtajalle 2.6.2006. Työryhmän puheenjohtajana toimi koordinaattori Ulla Salmela kehittämissyksiköstä ja sihteerinä tutkija Marja-Leena Ikkala rakennushistorian osastolta (virkavapaalla 1.1.–31.3.2006). Työryhmän jäseniä olivat tutkija Marjut Lamminen Suomen kansallismuseosta, tutkija Marja Pälikkö arkeologian osastolta sekä tutkija Tytti Steel (1.11.2005–6.2.2006) Suomen merimuseosta.

1.2. VISIO

Kulttuuriperintökasvatus on Museoviraston keskeinen palvelu. Virasto kehittää ja toteuttaa kulttuuriperintöoppimista yhteistyössä muiden alan toimijoiden ja eri asiakas- ja kävijäryhmien kanssa ja hyödyntää tehokkaasti kulttuuriympäristön, museoidensa ja muiden käyntikohteittensa, esinekokoelmiensa, arkistojensa ja asiantuntijoidensa mahdollisuudet.

Museovirasto lisää tietoa ja ymmärrystä kulttuurimaisemasta, rakennetusta kulttuuriympäristöstä, arkeologisesta kulttuuriperinnöstä ja muusta aineellisesta kulttuuriperinnöstä. Ihmiset oppivat näkemään menneisyyden ympärillään ja sen merkityksen osana nykyisyyttä. Museot tunnistetaan helposti lähestyttävänä, elämyksellisinä ja vuorovaikutteisina oppimisympäristöinä. Kävijät löytävät museot tiedon keskuksina, kynnys museoissa käymiselle laskee ja niiden tarjoamat palvelut tunnetaan entistä paremmin.

1.3. ARVOT, TAVOITTEET JA MÄÄRITELMÄT

Kulttuuriperintökasvatus on kulttuuriperintöä koskevien tietojen ja taitojen välittämistä niin, että oppijan kulttuuriperintötietoisuus vahvistuu. Se antaa mahdollisuuden aktiiviselle oppimiselle, jolle on ominaista vuorovaikutteisuus ja kokemuksellisuus.

Kulttuuriperintö on osa ihmisten arkipäivää ja arkiympäristöä. Museoviraston tavoitteena on edistää meitä kaikkia ympäröivän kulttuuriperinnön lukutaitoa. Siihen kuuluu niin esineiden kuin kulttuuriympäristön ymmärtäminen ja kohteiden tunnistaminen. Toiminta kattaa sekä kulttuuriympäristökasvatuksen että museo-opetuksen (museopedagogiikan). Sen piiriin kuuluvat aineellinen kulttuuriperintö mukaan luetuna rakennettu kulttuuriympäristö, muinaisjäännökset, vedenalainen kulttuuriperintö sekä kulttuurimaisema. Erityisesti Kulttuurien museon toiminta tuo Museoviraston kulttuuriperintökasvatukseen myös kansainvälisyyskasvatuksen.

Kulttuuriperinnöstä oppiminen on keskeinen osa Museoviraston toimintaa. Museoviraston kokoelmat ja muut tietolähteet, museot ja käyntikohteet, kulttuuriympä-

► Aidasten lohkaisua Seurasaaren ulkomuseossa 2004.
KUVA: RISTO HOLOPAINEN.

ristökohteet ja asiantuntijuus tarjoavat vahvan pohjan oppimiselle, joka ei ole vain tiedonsiirtoa. Tavoitteena on aktiivinen ja vuorovaikutteinen oppimistapahtuma. Tutkiva oppiminen ja siihen kuuluva uuden tiedon rakentelu ovat oppimisen perustana. Museoviraston tarjoamien oppimissisältöjen tulee olla haastavia, kiinnostavia ja olemassa olevan tiedon kyseenalaistavia. Näin vahvistetaan tulevaisuuden yhteiskunnassa entistä enemmän tarvittavien ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä, toteutetaan aktiivista tiedonkäsitystä ja tuetaan jatkuvaa oppimista.

Olennaista on mahdollisuus oppimiseen maantieteellisestä sijainnista sekä sosiaalisesta tai taloudellisesta asemasta riippumatta. Tavoitteena on edistää kaikkien osallisuutta kulttuuriperinnöstä. Viraston toiminnassa tunnustetaan erilaiset tavat oppia sekä huomioidaan kulttuuriperintökasvatuksen fyysinen, tiedollinen ja kulttuurinen saavutettavuus. Myös elinikäinen oppiminen otetaan huomioon toimintaa kehitettäessä.

Verkostojen ja yhteistyön avulla luodaan mielekästä ja tehokasta toimintaa. Kulttuuriperintökasvatuksen ei tarvitse tapahtua museoiden seinien sisällä, vaan se voi laajeta koko kulttuuriympäristöön. Kulttuuriympäristökasvatus tarjoaa lukuisia mahdollisuuksia kehittää toimintaa siellä missä kohderyhmät ja potentiaaliset yleisöt ovat.

Vahvat juuret ja identiteetti ovat hyvän elämän perusta. Kulttuuriperintökasvatuksen avulla on mahdollista saada kosketus menneisyyteen, luoda omakohtainen kuva maailmasta sekä nähdä itsensä osana laajempaa ajallista jatkumoa. Maailman muiden kulttuurien esille tuominen kulttuuriperintökasvatuksen keinoin tarjoaa vaihtoehtoisia tapoja tarkastella maailmaa ja edistää kulttuurien välistä vuoropuhelua, toinen toisiltaan oppimista ja erilaisuuden ymmärtämistä. Kulttuuriperintökasvatusta edistää myös kansalaisvaikuttamisen mahdollisuuksia lisäämällä kansalaisten tiedollisia ja taidollisia edellytyksiä ottaa kantaa omaa elinympäristöään koskeviin kysymyksiin.

1.4. KULTTUURIPERINTÖKASVATUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Toimintaympäristön suuret muutossuunnat ja haasteet

Kulttuuriperintökasvatuksen kannalta merkittäviä toimintaympäristön muutostekijöitä ovat esimerkiksi väestön ikääntyminen, tietotekninen kehitys ja kulttuurisen moninaisuuden lisääntyminen. Haasteita tuovat myös vaatimukset esimerkiksi kulttuurisesti kestävästä kehityksestä, elinikäisestä oppimisesta ja kulttuuripalveluiden saavutettavuudesta.

Ikääntyvän väestön parantunut terveys ja korkea elintaso lisäävät potentiaalista asiakaskuntaa. Samaan aikaan nuoret ikäluokat pienenevät, ja heidän tavoittamisensa vaatii entistä enemmän ponnisteluja.

Tietoyhteiskunnan nopea teknologinen kehitys asettaa kulttuuriperintöalan uuteen tilanteeseen. Kulttuuriperinnön digitoinnin avulla on mahdollista tavoittaa aiempaa laajempia yleisöjä. Uusien mahdollisuuksien hyödyntäminen pienillä resursseilla on kuitenkin haasteellista. Tietotekniikan avulla voidaan lisätä asiakkuuksia, kulttuuriperinnön houkuttelevuutta ja halua tutustua aitoihin esineisiin ja kulttuuriympäristöön.

Monikulttuurisuuden vahvistuminen ja maahanmuuttajien määrän lisääntyminen haastavat kulttuuriperintökentän tarjoamaan uudenlaisia mahdollisuuksia identiteettien rakentamiseen ja osallisuuteen suomalaisessa yhteiskunnassa. Vahva kansallinen perintö ja siitä oppiminen sekä muiden kulttuurien tunteminen lisäävät vakautta ja kulttuurien välistä ymmärrystä. Kulttuuriperintökasvatusta vaikuttaa myönteisesti myös maahanmuuttajien kotoutumiseen.

Vahvistuva vaatimus kulttuuripalveluiden saavutettavuudesta ikään, sukupuoleen, kansallisuuteen, kieleen, terveydentilaan tai vammaan, yhteiskunnalliseen asemaan, alueelliseen sijaintiin ja varallisuuteen katsomatta koskee myös kulttuuriperintöalaa. Saavutettavuus merkitsee yhtäläistä oikeutta ja mahdollisuutta osallistua ja saada elämyksiä. Kulttuuripalveluiden markkinointi yhtenä vapaa-ajan vieton kohteena on tulevaisuudessa yhä tärkeämpää.

Miten muualla?

English Heritage on kulttuuriperintökasvatuksen keskeinen toimija Euroopassa. Historiallisen ympäristön hoidon ja säilyttämisen ohella sen tärkeimpinä tehtävinä on edistää kulttuuriperinnön saavutettavuutta ja lisätä menneisyyden tuntemusta Isossa-Britanniassa. Kulttuuriperintökasvatuksella on tärkeä rooli English Heritagen strategias-
sassa vuosille 2005–2010. Tavoitteena on auttaa ihmisiä ymmärtämään, arvostamaan ja suojelemaan historiallista ympäristöä sekä ennen muuta nauttimaan siitä. Yhtenä

strategian onnistumisen kriteerinä on 650 000 ilmaisen kasvatuksellisen vierailun toteutuminen eri kohteissa joka vuosi.

Erillisessä kulttuuriperintöoppimisen strategiassa (Strategy for Learning) tärkeimpiä kohderyhmiä ovat koululais- ja muut opintoryhmät, perheet ja aikuiset sekä yhteisöt. Koululaisohjelma sisältää ilmaisia opintokäyntejä, työpajoja ja opastettuja kieroksia, julkaisuja, videoita ja CD-romeja. Opettajille on oma lehti sekä kurseja, työpajoja, opastuksia ja neuvontaa. Perheille ja aikuisille on suunnattu tapahtumia, ilmaista opetusmateriaalia sekä vapaaehtoisohjelma. Yhteisöille on tarjolla mm. vähemmistöryhmille tarkoitettut saavutettavuusohjelmat ja paikallisuuteen perustuva Blue Plaque -ohjelma. English Heritagen verkkosivuilla on myös runsaasti opetusmateriaalia eri kohderyhmille.

Kulttuuriperintökasvatuksesta vastaa ryhmä, johon kuuluu 8–9 henkilöä: alueellisten toimistojen kasvatuspäälliköt sekä viisi kansallisen toimiston opetusyksikön työntekijää, jotka vastaavat mm. opetusjulkaisuista, vapaaehtoistoiminnasta ja kansallismonumenttirekisteristä. English Heritage on lisännyt kulttuuriperintökasvatuksen resurssejaan 2000-luvulla. Vuonna 2005 kasvatuksellisen toiminnan parissa työskenteli 222 henkilöä eli noin 12 % kaikista työntekijöistä. Kasvatustoimintaan oli budjetoitu vuonna 2005 14,2 milj. punttaa (20,8 milj. €), joka on noin 9 % kokonaisbudjetista.

Ruotsin Riksantikvarieämbetetin kulttuuriympäristökasvatuksen tavoitteena on lisätä kaikkien ymmärrystä, osallisuutta ja vastuunottoa kulttuuriympäristöstä. Kulttuuriympäristökasvatus tähtää ihmisten erilaisia kulttuuriympäristöjä koskevien taitojen ja ymmärryksen lisäämiseen. Se on myös pedagogista toimintaa, joka tapahtuu kulttuuriympäristössä menneisyyden elävöittämiseksi. Kulttuuriympäristö voi siis olla joko oppimisen kohde tai väline, jonka avulla levitetään tietoa menneisyydestä. Yleisönä on koululaisia, lapsia, aikuisia, matkailijoita, yritysjohtajia jne.

Kulttuuriympäristökasvatus toteutuu yhteistyössä kansallisten, alueellisten ja paikallisten instituutioiden kanssa sekä erilaisina hankkeina ja viraston käyntikohteiden toimintana. Koululaiset ja opettajat ovat pääkohderyhmä. Lisäksi Riksantikvarieämbetet tuottaa opettajille kulttuuriympäristöä koskevaa oppikirja- ja opasmateriaalia. Kulttuuriympäristökasvatus nousee vahvasti esille erityisesti vuonna 2007, jolloin Ruotsissa on lastenkulttuurin vuosi ja historiasta tulee ns. ydinaine lukiossa.

Itämeren maiden kulttuuriperintötyöryhmän (nk. Monitoring Group) vuonna 2005 alkaneen kolmivuotiskauden ohjelmassa on teema ”Children and Young People in Heritage Management”. Sen avulla pyritään lisäämään yhteistyötä Itämeren maiden välillä: luomaan kontaktiverkostoja ja lisäämään keskinäistä tiedonvälitystä, museopedagogisen henkilökunnan lisäkoulutusta sekä yhteistyötä parhaiden käytäntöjen koamisessa.

Entä Suomessa?

Kulttuuriperintökasvatusta edistetään verkostomaisesti, kuten Opetushallituksen, Museoviraston ja ympäristöministeriön yhteisessä Suomen Tammessa, joka on luonut pohjaa koulujen, museoiden ja ympäristöhallinnon yhteistyölle ympäri maata. Verkoston puitteissa tehty yhteistyö on ollut urauurtavaa ja käytettyihin resursseihin nähden hyvin tuloksekasta. Yhteistyösopimus jatkuu vuoden 2008 loppuun saakka. Tämän jälkeen on tärkeää jatkaa Tammen piirissä kehitettyjä hyviä käytäntöjä ja yhteistyömalleja.

Suomen Tammi on esimerkki yhteistyöstä, joka ulottuu yli hallinnon sektorirajojen (ympäristökasvatus, ympäristöhallinto). Opetussektorin kanssa tehtävälle yhteistyölle

luo vakaata pohjaa se, että kulttuuriperintö on otettu uusissa perus-, lukio- ja ammatillisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa aiempaa paremmin huomioon. Hyviä yhteistyötahoja ovat myös vapaan sivistystyön toimijat (kansalaiskasvatus) sekä erilaiset järjestöt ja yhdistykset.

Tammen puitteissa kehitettyjä valtakunnallisia Arkeologian päiviä toteutetaan verkostomaisesti. Vuosittain järjestettävän kaksipäiväisen tapahtuman aikana järjestetään arkeologiaan ja esihistoriaan liittyviä tapahtumia ja tekemistä sekä lapsille että aikuisille 20–30 paikkakunnalla eri puolilla Suomea.

Kansalliset kulttuurilaitokset -hankkeessa (2007–2009) valtakunnalliset, Helsingissä toimivat kulttuurilaitokset yhdistävät ensimmäistä kertaa voimansa kouluyhteistyössä. Perusopetuksen 7.–9.-luokkalaisille, lukiolaisille ja ammattioppilaitosten oppilaille tarjotaan mahdollisuus tutustua mukana oleviin laitoksiin: niiden syntyyn, historiaan ja nykypäivän toimintaan. Mukana ovat Kansallisarkisto, Kansalliskirjasto, Suomen kansallismuseo, Suomen Kansallisteatteri, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Suomen Kansallisooppera, Svenska Litteratursällskapet i Finland, Svenska Teatern ja Valtion taidemuseo. Hanke toteutetaan yhteistyössä Opetushallituksen ja muiden opetusalan asiantuntijoiden kanssa, ja se on mukana luovuus- ja kulttuurikasvatushanke Lähteessä.

Kulttuuriympäristökasvatuksen toimijoita on sekä museoalalla että arkkitehtuurikasvatuksen piirissä. Rakennetun ympäristön opetuksen tehostamiseksi on vuodesta 2001 toiminut rakennetun ympäristön kasvatuksen foorumi, Arkas. Verkostossa on edustettuina mm. Opetushallitus, ympäristöministeriö, SAFA, TKK, YTK, Rakennustaitteen museo, Rakennustietosäätiö, rakennustaidetoimikunta ja luokanopettajia. Museoista erityisesti Alvar Aalto -museo Jyväskylässä on panostanut arkkitehtuurikasva-

- ◀ Eurooppalaisten Natura-alueiden verkoston Green Days -tapahtuma järjestettiin Suomessa ensimmäisen kerran Laitilan Untamalan muinaisjäännösalueella kesäkuussa 2006. KUVA: TEIJA TIITINEN.

tukseen. Pioneerityötä alalla ovat tehneet Lasten ja nuorten arkkitehtuurikoulu Arkki ja Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu Lastu. Myös monissa kuvataidekouluissa annetaan arkkitehtuurikasvatusta. Syksyllä 2005 avattiin monipuolinen ja kattava arkkitehtuurikasvatus.fi -verkkosivusto. Vuosittain vietettävien Euroopan rakennusperintöpäivät lisäävät rakennetun kulttuuriympäristön tuntemusta ja arvostusta sekä aktivoivat toimintaan rakennusperinnön säilymisen puolesta.

Ympäristöministeriö ja opetusministeriö käynnistivät syksyllä 2005 yhteistyön ympäristökasvatuksen kehittämiseksi. Ajatuksena on mm. kehittää yhteistyötä opetusministeriön tukemien nuorisokeskusten ja ympäristökasvatusta pitkään tehneiden luonto- ja ympäristökoulujen välillä. Ensimmäinen raportti yhteistyömahdollisuuksista valmistuu kesällä 2006. Kulttuuriympäristökasvatus sopisi hyvin osaksi toistaiseksi luontopainotteista ympäristökasvatusta.

Maakunnallisesti hyvän esimerkin kulttuuriympäristökasvatuksesta tarjoaa Pirkanmaan maakuntamuseo, jossa on tehty pitkäjänteistä kehittämistyötä. Kulttuuriympäristöyksikössä työskentelee museolehtori, jonka tehtävät painottuvat perinteisen museo-opetuksen ohessa kulttuuriympäristökasvatukseen. Erityisinä kohderyhminä ovat lapset, kulttuuriympäristökohteiden omistajat ja päättäjät. Tarjolla on tilaustyönä tehtyjä kursseja, seminaareja, esitelmiä, työpajoja ja monimuoto-opetusta. Maanomistajille on suunnattu kirjanen ”Elämää kulttuuriympäristössä – Opas maanomistajalle”. Kouluille on valmistettu opetusmateriaalia, kuten ”Pirkanmaan maiseman viesti” (verkkosivut ja ja CD-rom). Tämä peruskouluille ja lukioille tarkoitettu opetuspaketti keskittyy Pirkanmaahan, mutta monia sen tehtäviä voidaan käyttää myös muissa maakunnissa. Se on laadittu yhteistyössä tamperelaisten opettajien kanssa pedagogiset näkökohdat huomioon ottaen. Opetuspaketissa yhdistyvät teoria, tiedonhaku ja käytännön tekeminen.

Kansainvälisyyskasvatuksella tuetaan kulttuurien kohtaamisia ja maailman nykytilan jäsentämistä. Ulkoasiainministeriön ja Opetushallituksen Maailma haasteena -hanke on luonut yhteyksiä koulujen ja museoiden välille, myös Museovirasto (Kulttuurien museo) on ollut aktiivisesti mukana.

Voimavarat

Erilaiset toimijat toteuttavat kulttuuriperintökasvatusta hyvin erilaisin tavoittein ja resurssein. Museokentällä vankimmat resurssit ja perinteet on taidekasvatuksella. Valtakunnallisena kulttuurihistorian museona Suomen kansallismuseo on keskeinen toimija kulttuurihistoriallisten museoiden kulttuuriperintökasvatuksen kehittäjänä ja toteuttajana. Sen ja muiden Museoviraston museoiden resurssit ovat tällä toiminnan alueella kuitenkin hyvin niukat.

Museoviraston museoissa on tällä hetkellä yksi museolehtori-nimikkeellä työskentelevä henkilö, Kulttuurien museossa, mutta hänenkin toimenkuvansa sisältää paljon tutkijan ja tiedottajan tehtäviä. Suomen kansallismuseossa ja Suomen merimuseossa opetustoiminnasta vastaavat ja sitä kehittävät toimenkuvansa osana tutkijat. Helsingin museoissa ja Kartanomuseoissa kulttuuriperintökasvatuksen kehittämiseen on henkilöresursseja erittäin vähän ja sitä tehdään muun toiminnan salliessa. Esimerkiksi Kulttuurien museossa ulkoasiainministeriön rahoittamissa hankkeissa on tehty kulttuuriperintökasvatustyötä projektityöntekijöiden voimin.

Muissa Helsingissä toimivissa museoissa kulttuuriperintökasvatukseen on resursoitu aivan eri tavalla kuin Museovirastossa. Ateneumissa on vastaava museolehtori sekä museolehtori työpajatoimintaan, Kiasmassa vastaava museolehtori ja kaksi museolehtoria, joista toinen työpajatoiminnassa, sekä museoassistentti koulu yhteistyötä varten. Helsingin kaupungin taidemuseossa toimii vastaava museolehtori ja kolme museolehtoria, joista kaksi työpajatoiminnassa. Helsingin kaupungin museossa, jolla on useita toimipisteitä, museolehtoreita on viisi. Heistä yksi hoitaa erityisesti Lastenmuseota ja yksi Koulumuseota.

Kulttuuriympäristökasvatuksessa Museoviraston tulisi olla keskeisin toimija, mutta tähän toimintaan ei ole osoitettu lainkaan virkoja. Laitilassa sijaitsevan Arkeologiaskeskus Untamalan toimintaideaan kuuluu kulttuuriympäristökasvatuksen kehittäminen ja toteuttaminen, mutta keskuksen toiminnasta vastaavalla tutkijalla on vain vähäiset mahdollisuudet panostaa kulttuuriperintökasvatukseen.

1.5. STRATEGIAN KONTEKSTI

Museoviraston strategiset asiakirjat

Kulttuuriperintökasvatus sekä elinikäisen oppimisen ja historiatietoisuuden kasvun tukeminen ovat Museoviraston painopistealueita lähivuosina (Museoviraston tulosopimus 2005–2007; Museoviraston toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2007–2010). Niitä sivutaan myös muissa Museoviraston tulevaisuutta hahmottelevissa strategisissa asiakirjoissa.

Museoviraston henkilöstö- ja osaamisstrategiassa vuosille 2005–2014 todetaan kulttuuriperintökasvatuksen suunnitelmallisen lisäämisen edellyttävän tulevaisuuden henkilökunnalta pedagogista osaamista.

Vuoden 2006 lopussa työnsä päättävän SESAM-työryhmän (Selkeä Saavutettava Museovirasto) tehtävänä on laatia Museovirastolle saavutettavuussuunnitelma. Suunnitelmassa luodaan suuntaviivat mm. erilaiset kohderyhmät huomioon ottaville kulttuuriperintökasvatukselle.

Ehdotuksessa Museoviraston kulttuurimatkastrategiaksi (2002) todetaan elämyksellisten ja esimerkiksi osallistuvaa oppimista sisältävien yleisötapahtumien lisäävän kulttuuriperintökohteiden matkailullista kiinnostavuutta.

Kulttuuripoliittiset puitteet

Luovuus- ja kulttuurikasvatus, lastenkulttuuri sekä koulujen ja kulttuurilaitosten yhteistyö ovat olleet keskeisesti esillä 2000-luvun alun kulttuuripoliitikassa. Lastenkulttuuri on yksi opetusministeriön toiminnan painopistealueita. Vuonna 2003 julkaistun Lastenkulttuuripoliittisen ohjelman tavoitteena on antaa suuntaa lastenkulttuurin edistämiseksi vuosina 2003–2007. Ohjelman mukaan Museoviraston tulisi kohdentaa resursseja lapsille ja nuorille suunnattujen hankkeiden toteuttamiseen. Museoiden tulisi entisestään vahvistaa lapsille ja nuorille suunnattua näyttely-, opetus- ja elämyksellisen toiminnan tarjontaa. Lisäksi museoiden, koulujen ja opetus- ja ympäristöhallinnon sekä muiden asiantuntijoiden yhteistyönä tulisi kehittää opetusmateriaaleja ja hankkeita hyödyntäen esimerkiksi Suomen Tammi -hankkeesta saatuja kokemuksia.

Kulttuurin saavutettavuus ja vammaiskulttuuri ovat kulttuuri- ja yhteiskuntapoliittisia painopisteitä. Opetusministeriön alaisen Vammaiset ja kulttuuri -toimikun-

- ▲ Eurooppa-päivänä 2004 Hämeen linna, kaupungin kouluvirasto ja Kanta-Hämeen pelastuslaitos järjestivät ”Pelastakaa palomies Pete” -tapahtuman. KUVA: RAATIKUVA.

nan tehtävänä oli toimia ministeriön asiantuntijaelimenä vammaisten kulttuuritoimintaan sekä taiteen ja kulttuurin saavutettavuuteen liittyvissä kysymyksissä. Työnsä vuonna 2005 päättäneen toimikunnan keskeisimpänä tuloksena oli ehdotus toimenpideohjelmaksi taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantamiseksi (Taide tarjolle, kulttuuri kaikille 2004). Vuonna 2006 valmistui opetusministeriön toimenpideohjelma taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseksi. Siinä kehoitetaan opetusministeriön alaisia virastoja ja laitoksia ja muita keskeisiä taide- ja kulttuurilaitoksia mm. vahvistamaan saavutettavuuteen, monikulttuurisuuteen ja vammaisuuteen liittyvää osaamistaan (Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006–2010).

Opetusministeriö on sitoutunut ottamaan aikaisempaa paremmin huomioon vähemmistökulttuurien tarpeet osana kulttuurin ja taiteen tukemisen yleisiä järjestelmiä sekä kulttuuri- ja taidelaitosten toimintaa. Vähemmistökulttuurien, erityisryhmien ja monikulttuurisen lastenkulttuurin tarpeet otetaan painokkaasti myös huomioon osana lastenkulttuuripoliittikkaa (Opetusministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset; Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma).

Vuorovaikutusta monikulttuurisessa yhteiskunnassa sekä maapalloistuvassa maailmassa tuetaan kansainvälisyyskasvatuksella, jonka kansallinen toimenpideohjelma (Kansainvälisyyskasvatus 2010) valmistui opetusministeriössä tammikuussa 2006.

Kansalaisten aktiivisuus ja todelliset osallistumisen mahdollisuudet ovat kulttuurisesti kestävä kehityksen kannalta keskeisiä asioita. Kestävä kehityksen kansallisessa

strategiassa (Kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi, 2006) todetaan, että kestävässä yhteiskunnassa ihmisillä on mahdollisuus vaikuttaa omaan kulttuuriseen, aineelliseen ja aineettomaan ympäristöönsä ja olla mukana rakentamassa sitä. Hallituksen asettaman Suomen kestävä kehityksen toimikunnan koulutusjaoston työn tuloksena syntyi keväällä 2006 Kestävä kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategia ja sen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2006–2014. Strategiassa todetaan, että koulutuksella ja kasvatuksella on keskeinen asema pyrittäessä muuttamaan ihmiskunnan toimintaa kestävä suuntaan. Voimassa olevassa hallitusohjelmassa todetaan, että osana kestävä kehityksen ohjelmaa edistetään ympäristökasvatusta.

Nykyisen hallituksen ohjelmaan sisältyy myös koko maata koskevan luovuusstrategian laatiminen. Asia sisältyy hallitusohjelman kulttuuripolitiikkaa koskevaan lukuun ja sitä viedään eteenpäin opetusministeriön johdolla (Luovuuskertomus, 2004; Kolme puheenvuoroa luovuuden edistämisestä, 2005). Strategiatyö ja laajalle levinnyt luovuspuhe tukevat myös kulttuuriperintökasvatuksen tavoitteita.

Tietoyhteiskuntakehityksen suuntaviivoja kulttuurin kentällä luovassa opetusministeriön Kulttuuri tietoyhteiskunnassa -toimintaohjelmassa (2003) todetaan, että kulttuurialan organisaatioiden ja laitosten tulee hyödyntää tehokkaasti tietoverkkoja toiminnassaan.

1.6. STRATEGIAN TARKOITUS

Museoviraston kulttuuriperintökasvatuksen strategiassa luodaan peruslinjauksia ja kehittämissuunnitelmia toiminnan suuntaamiseksi ja tukemiseksi. Sen tavoitteena on luoda pohjaa yhteiselle ymmärrykselle siitä, mitä kulttuuriperintökasvatusta on ja mihin suuntaan sitä tulee Museovirastossa viedä.

Museoviraston kulttuuriperintökasvatustyö on luonteeltaan monimuotoista, ja sitä tehdään sekä eri osastoilla, erillislaitoksissa ja yksiköissä että esimerkiksi hyvin erityyppisissä kohteissa ja useissa museoissa. Strategiatyön tavoitteena ei ole määrittellä yksittäisten kohteiden perustyötä, vaan tukea sitä luomalla yhteisiä visioita ja tavoitteita sekä konkreettisia ehdotuksia esimerkiksi toiminnan oikeaksi resursoimiseksi, osaamisen kehittämiseksi ja verkostojen vahvistamiseksi. Strategia korostaa erityisesti kulttuuriperintökasvatuksen resurssien parantamista.

1.7. STRATEGIAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA

Ensi vaiheessa strategia tähtää Museoviraston kulttuuriperintökasvatustavoitteiden selkiyttämiseen. Sen muuttaminen käytännöksi ja toiminnaksi edellyttää ennen kaikkea resurssien parantamista. Jotta strategia onnistuisi tavoitteissaan, on tärkeää että Museoviraston johto ja henkilökunta sitoutuvat sen toteuttamiseen ja edelleen kehittämiseen.

Strategiatyön merkitys mitataan sitä seuraavissa keskusteluissa ja siinä, miten strategiaa hyödynnetään Museoviraston eri museo- ja muiden käyntikohteiden tarkentaessa omia kulttuuriperintökasvatustavoitteitaan ja toimintasuunnitelmiaan. Tärkeää on myös se, mieltävätkö Kulttuuriympäristö-päätulosalueen alaiset yksiköt kulttuuriperintökasvatustavoitteita. Strategialla pyritään myös nostamaan kulttuuriperintökasvatustyön arvostusta Museovirastossa. Ja lopulta tärkeintä on, miten monen arkityön ja ajattelun strategia tavoittaa.

Ensimmäisinä toteutettaviksi työryhmä ehdottaa Museoviraston sisäisen yhteistyön tiivistämistä ja resurssien lisäämistä koskevat toimenpide-ehdotukset sekä panostamisen henkilöstön osaamiseen.

Strategian seuranta ja uudelleenarviointi ovat välttämättömiä tulosten arvioimiseksi ja toiminnan jatkuvan kehittämisen kannalta. Työryhmä esittää, että strategia arvioidaan uudelleen ja päivitetään kolmen vuoden välein.

2. Painopistealueet ja periaatteet lyhyesti

2.1. TIIVISTELMÄ PAINOPISTEISTÄ

Painopiste 1. Kehitetään Museoviraston kulttuuriperintökasvatuksen resursseja, osaamista ja sisäistä yhteistyötä

Museoviraston kulttuuriperintökasvatustyötä tehdään monessa eri yksikössä ja kohteessa ja usein hyvin niukoilla resursseilla. Resurssien suuntaamisen ohella kehitetään henkilöstön osaamista ja viraston sisäistä yhteistyötä kulttuuriperintökasvatuksessa.

Painopiste 2. Tehdään yhdessä ihmisten kanssa

Museovirasto kehittää kulttuuriperintökasvatustyötään yhteistyössä erilaisten asiakasryhmien kanssa. On tärkeää määritellä ja tunnistaa aiempaa tarkemmin ryhmät, joiden kanssa toimitaan sekä kehittää toimintaa vuorovaikutteisemmaksi.

Painopiste 3. Luodaan ja ylläpidetään aktiivisesti kulttuuriperintökasvatuksen kumppanuuksia

Museovirasto vahvistaa olemassa olevia kulttuuriperintökasvatuksen kumppanuuksia ja luo uusia verkostoja.

2.2. TAUSTAPERIAATTEITA

Kulttuuriperintökasvatustoiminnassa noudatetaan Museoviraston arvoja, jotka ovat aktiivisuus, avoimuus ja asiantuntijuus. Lisäksi kaikkien ehdotettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden taustalla olevia periaatteita ovat:

- Museoviraston kulttuuriperintökasvatuksen asiakkaiden tunnistaminen (ikä, sukupuoli, kulttuuritausta, vammaisuus, sosiaalis-ekonominen tilanne, kotipaikka jne.), mikä otetaan huomioon toimintaa kehitettäessä.
- Kulttuuriperintökasvatuksen kehittäminen yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa erilaisten, sekä olemassa olevien että potentiaalisten kävijä- ja asiakasryhmien kanssa.
- Yhteistyön ja tiedonvaihdon tiivistäminen Museoviraston sisällä.
- Oman kulttuuriperintökasvatustoiminnan arviointi sekä itse että yleisöpalautteen pohjalta. Arviointitulosten hyödyntäminen tulevan toiminnan suunnittelussa.

3. Museoviraston kulttuuriperintökasvatuksen painopisteet

PAINOPISTE 1. KEHITETÄÄN MUSEOVIRASTON KULTTUURIPERINTÖKASVATUKSEN RESURSSIJA, OSAAMISTA JA SISÄISTÄ YHTEISTYÖTÄ

Painopisteen kuvaus

Kulttuuriperintökasvatustyötä tehdään lähes kaikilla Museoviraston osastoilla, erillislaitoksissa ja monissa yksiköissä, museoissa ja muissa käyntikohteissa. Työtä tulee tehostaa lisäämällä sitä tekevien välistä tiedonvaihtoa ja yhteistyötä.

Kulttuuriperintökasvatus on Museovirastossa tällä hetkellä heikosti resursoitu. Kehittämisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää lisätä henkilöstöä, jonka työpanos kohdistuu nimenomaan kulttuuriperintökasvatukseen. Lisäksi tarvitaan taloudellisia resursseja toiminnan toteuttamiseen. Resurssien uudelleen suuntaamisen kautta Museoviraston tunnettuus ja painoarvo kulttuuriperintökasvatuksen toimijana vahvistuu.

Kulttuuriperintökasvatustehtäviä hoidetaan Museovirastossa usein muiden tehtävien ohella. Tässä tilanteessa on erityisen tärkeää varmistaa, että henkilökunta kehittää osaamistaan opetus- ja kasvatustyössä. Henkilökunnan mahdollisuuksia osallistua alan seminaareihin, konferensseihin ja koulutustilaisuuksiin lisätään. Pedagogisia taitojaan kehittävä henkilökunta pyrkii löytämään uusia tapoja toteuttaa kulttuuriperintökasvatusta ja toteuttaa esimerkiksi tutkivan oppimisen periaatteita sekä itse tekemällä oppimisen (*learning by doing*) ideoita.

Toimenpide-ehdotukset

1. Lisätään kulttuuriperintökasvatuksen henkilöstöresursseja.
 - Perustetaan kulttuuriympäristöpedagogin/-suunnittelijan virka (rakennettu ympäristö ja arkeologia). Kulttuuriympäristöpedagogin tehtävänä on verkostojen luominen ja yhteistyö ympäristökasvattajien ja koulusektorin kanssa sekä painetun ja verkko-oppimateriaalien tuottaminen. Erityisesti pedagogi koordinoi kulttuuriympäristökasvatusta Museoviraston hallinnoimissa kulttuuriympäristökohteissa.
 - Museoviraston museoihin perustetaan uusia museolehtorin virkoja, joissa keskiytetään työpajojen, muun opetustoiminnan ja siihen liittyvien oheistapahtumien, verkko-opetuksen ja julkaisujen kehittämiseen.
 - Sisällytetään mahdollisuuksien mukaan kulttuuriympäristön kentällä toimivan henkilökunnan tehtäviin kulttuuriperintökasvatustehtäviä.
2. Tiivistetään yhteistyötä Museoviraston sisällä.
 - Järjestetään vuosittain kaikille kulttuuriperintökasvatuksen parissa työskenteleville tapaaminen (sisältönä esimerkiksi koulutusta, toimintatapojen esittelyä ja

keskustelua). Ensimmäinen tapaaminen järjestetään vuonna 2007 pidettävän kulttuuriperintökasvatusseminaarin yhteydessä.

- Perustetaan yhteisöelin, johon kuuluvat museolehtorit ja kulttuuriympäristöpedagogi sekä kehittämissyksikön edustaja. Työryhmä ideoi kulttuuriperintökasvatustyhteistyötä ja toimii tiedon välittäjänä. Työryhmän perustamiseen saakka kulttuuriperintökasvatuksen tiedonvälitystehtäviä hoidetaan kehittämissyksikössä.
3. Lisätään henkilökunnan valmiuksia kulttuuriperintökasvatuksessa.
 - Tuetaan henkilökunnan mahdollisuuksia hankkia lisäkoulutusta kulttuuriperintökasvatuksen asiantuntijoina esimerkiksi alan koti- ja ulkomaisissa seminaareissa ja koulutustapahtumissa.
 - Tehdään henkilökunnalle tunnetuksi olemassa olevia kulttuuriperintökasvatuksen oppimateriaaleja, kuten Suomen Tammen tuottamia julkaisuja.
 4. Kehitetään tiedottamista ja markkinointia Museoviraston kulttuuriperintökasvatuksesta.
 - Perustetaan Museoviraston verkkosivuille yhteinen kulttuuriperintökasvatussivu, jonne kootaan tiedot kulttuuriympäristökasvatuksen ja museo-opetuksen yhteishenkilöistä ja tärkeimmät linkit Museoviraston museoiden ja käyntikohteiden kulttuuriperintökasvatusaiheisille sivuille.
 - Lisätään markkinointiyhteistyötä Museoviraston museoiden ja muiden kohteiden kanssa.
 5. Kannustetaan Museoviraston museoita ja muita käyntikohteita arvioimaan ja suunnittelemaan omaa kulttuuriperintökasvatustoimintaansa.
 - Museoviraston museoissa ja muissa käyntikohteissa analysoidaan oman kohteen kulttuuriperintökasvatustyön vahvuudet, mahdollisuudet, heikkoudet ja uhat esimerkiksi SWOT-analyysin avulla ja käytetään tuloksia tulevan toiminnan suunnittelussa.
 7. Kannustetaan Kulttuuriympäristö-päätulosalueen alaisia yksiköitä osallistumaan mahdollisuuksiensa mukaan kulttuuriperintökasvatukseen.
 - Selvitetään missä Museoviraston arkeologisissa, rakennetun ympäristön kohteissa pitäisi / voisi olla kulttuuriperintökasvatukseen liittyvää toimintaa tai materiaalia ja kehitetään sitä yhdessä kohteista vastaavien tutkijoiden kanssa.
 8. Kulttuuriperintökasvatuksen maksullisuus
 - Tarkistetaan maksullisuuden perusteet eri museoissa ja käyntikohteissa.
 - Lisätään ilmaistapahtumia.

PAINOPISTE 2. TEHDÄÄN YHDESSÄ IHMISTEN KANSSA

Painopisteen kuvaus

Museovirasto kehittää kulttuuriperintökasvatustyötään yhteistyössä olemassa olevien ja potentiaalisten asiakkaittensa kanssa. Yhteistyö edellyttää kohderyhmien määrittelyä ja tunnistamista sekä aktiivista vuorovaikutusta kussakin Museoviraston kulttuuriperintökasvatustyötä tekevässä yksikössä/museossa/kohteessa.

Museovirasto pyrkii vahvistamaan esimerkiksi koulujen kanssa tehtävää yhteistyötä sekä lisäämään museo- ja koululaitoksen välistä tiedonvaihtoa olemassa olevista mahdollisuuksista. Virastossa sovelletaan käytäntöön jaetun asiantuntijuuden periaatteita: opettajat toimivat yhteistyössä kasvatuksen ammattilaisina ja Museoviraston roolina on tuoda mukaan kulttuuriperintöosaaminen.

Museovirasto kehittää kulttuuriperintökasvatuksen osalta yhteistyötä elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Haasteet kasvavat tulevaisuudessa, sillä nuorten ikäluokkien pienenytessä lasten ja nuorten kiinnostuksesta kilpailevat yhä useammat tahot. Väestön ikääntyminen puolestaan tuo uusia mahdollisuuksia esimerkiksi ikääntyneille suunnatun toiminnan kehittämiseksi. Erilaiset harrastajaryhmät tulee ottaa toiminnassa huomioon aiempaa paremmin. Maahanmuuttajat ovat yksi kasvava ryhmä, jonka kanssa tehtävää yhteistyötä tiivistetään.

Kulttuuriperintökasvatuksella tuetaan myös omaehtoista menneeseen perehtymistä. Jokaisen ympärillä on rakennettua ympäristöä ja kulttuurimaisemaa. Siihen tutustumisen ja kulttuuriperintökohteiden tunnistamisen on myös katseen kehittämistä.

Museot ja käyntikohteet eivät tavoita kaikkia potentiaalisia kävijöitä. Museoiden ja kulttuuriympäristön asiantuntijat jalkautuvat mahdollisuuksiensa mukaan ihmisten luokse. Kulttuuriympäristöä avataan myös julkaisuilla, sekä sähköisillä että painetuilla. Museovirasto järjestää aiempaa enemmän toimintaa muinaisjäännös-, kulttuurimaisema- ja rakennusperintökohteissa. Näin tuetaan myös alueellista tasa-arvoa.

Museoviraston kulttuuriperintökasvatustoiminnan periaatteisiin kuuluu kaikkien oikeus kulttuuriperintöön. Viraston vuoden 2006 lopussa valmistuvassa saavutettavuussuunnitelmassa käsitellään erilaisten kävijöiden ja asiakkaiden huomioon ottamista kulttuuriperintökasvatuksessa.

Toimenpide-ehdotukset

1. Tehostetaan kävijäpalautteen keräämistä ja käyttöä sekä seurataan kävijäpohjan monimuotoisuutta.
 - Kehitetään yhteistyössä mm. asiakaskyselyitä, jotta saadaan vertailukelpoista aineistoa kulttuuriperintökasvatustyön kehittämiseksi.
 - Museoviraston museot ja muut käyntikohteet tekevät ja teettävät mahdollisuuksien mukaan yleisötutkimuksia ja pienempiä otantatutkimuksia esimerkiksi opiskelijoilla ja työllistetyillä. Tunnistetaan keitä kohteissa käy ja keitä ei. Toimintaa muokataan kävijämuutosten mukaan.
 - Museoviraston museot ja kohteet keräävät järjestelmällisesti yleisöpalautetta ja kehittävät toimintaansa sen pohjalta.
2. Kehitetään markkinointia.
 - Kehittämistyötä tehdään yhteistyössä Museoviraston tiedottajan ja eri museoiden ja muiden kohteiden markkinoinnista vastaavan henkilökunnan kanssa.

- Parannetaan olemassa olevien julkaisujen (painetut ja sähköiset) markkinointia.
3. Tuetaan kulttuuriympäristön tunnistamista ja ymmärtämistä yhteistyössä kohderyhmien kanssa.
 - Osallistutaan Rakennusperinto.fi-portaalin kehittämiseen myös kulttuuriympäristökasvatuksen osalta.
 4. Kehitetään yhteistyötä koulujen ja oppilaitosten kanssa.
 - Tuetaan jatkuvuutta museoiden ja muiden käyntikohteiden koulu- ja oppilaitosyhteistyössä. Rakennetaan ja ylläpidetään pitkäaikaisia yhteistyökoulu- ja kummi-koulusuhteita, joissa kehitetään museoiden ja käyntikohteiden tarjontaa yhdessä. Kerätään ja hyödynnetään pitkäaikaisilta yhteistyötahoilta saatua palautetta
 - Otetaan aiempaa paremmin huomioon opetussuunnitelman perusteet ja koulujen opetussuunnitelmat museoiden ja muiden käyntikohteiden näyttelyissä ja niihin liittyvissä opetusmateriaaleissa.
 - Järjestetään opettajille koulutuspäiviä, joiden sisältöjä kehitetään yhteistyössä koulujen kanssa.
 5. Tuetaan elinikäisen oppimisen tavoitteita kehittämällä yhteistyötä päiväkotien, eri-ikäisten harrastajaryhmien, vanhainkotien, muiden ikääntyville palveluita tarjoavien, kuten palvelukeskusten ja päivätoimintayksiköiden, kanssa.
 - Järjestetään yhteistyössä eri kävijäryhmille kohdennettuja teemapäiviä ja otetaan olemassa olevien teemapäivien ja muiden tapahtumien ohjelmassa huomioon eri ikäryhmät.
 - Museoviraston museot ja muut käyntikohteet rakentavat näyttelyitä ja työpajoja yhdessä erilaisten kohderyhmien kanssa.
 - Varmistetaan, että Museoviraston museoilla ja muilla käyntikohteilla on tarvittavat käyttö- ja opetuskokoelmat tai mahdollisuus lainata tällaisia kokoelmia tarvittaessa. Kehitetään teemallisia lainattavissa olevia opetusnäyttelyitä.
 6. Tutkitaan mahdollisuuksia osallistua maahanmuuttajien kotouttamisen edistämiseen kulttuuriperintökasvatuksen avulla.
 - Museoviraston museot ja muut käyntikohteet rakentavat näyttelyitä ja työpajoja sekä järjestävät muita tapahtumia yhdessä esimerkiksi maahanmuuttajajärjestöjen ja Kulttuurikeskus Caisan kanssa.
 - Hyödynnetään Kulttuurien museon kokemusta maahanmuuttajien kanssa tehdystä yhteistyöstä myös Museoviraston muissa museoissa ja käyntikohteissa.
 7. Mennään ihmisten luokse: pyritään saavuttamaan vaikeasti tavoitettavat ryhmät ja peittämään toiminnan katvealueet.
 - Harkitaan projektia, jossa kulttuuriperintöbussi kiertää Suomea. Bussissa kerrotaan kulttuuriperinnöstä ja sen vaalimisesta, myös paikallisesti. Etsitään vierailukunnista tahot, joiden kanssa tehdään yhteistyötä. Bussi kulkee nimenomaan Museoviraston toiminnan katvealueilla. Kohderyhminä ovat kulttuuriperinnöstä kiinnostuneet aikuiset, opettajat, koululaiset ja päiväkotiryhmät. Bussin sisältöä ja oheistapahtumia voidaan räätälöidä paikallisten tarpeiden pohjalta: vanhojen rakennusten korjausklinikasta arkeologisiin löytöihin.
 8. Kulttuuriperintökasvatusta kehitettäessä otetaan huomioon Museoviraston vuoden 2006 lopussa valmistuvan saavutettavuussuunnitelman tulokset.

PAINOPISTE 3. LUODAAN JA YLLÄPIDETÄÄN AKTIIVISESTI KUMPPANUUKSIA

Painopisteen kuvaus

Museovirasto kehittää kulttuuriperintökasvatuksen kumppanuuksia: vahvistaa olemassa olevia kumppanuuksia ja luo aktiivisesti uusia verkostoja.

Suomen Tammi -verkosto on eri vaiheissaan tuonut runsaasti kokemuksia ja kumppanuuksia esimerkiksi koululaitoksesta. Näitä tulee edelleen kehittää ja vahvistaa. Lisäksi verkosto on tuottanut julkaisuja ja muuta aineistoa kulttuuriperintöopetuksen käyttöön. Tuloksekkaan verkoston tehokas hyödyntäminen on jatkossakin tärkeää.

Uusia kumppanuuksia tarvitaan kulttuuriympäristökasvatuksen alueella. Tähän tarjoutuu mahdollisuuksia opetusministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyön puitteissa, joka perustuu voimassa olevaan hallitusohjelmaan.

Alueellinen verkottuminen tukee Museoviraston eri puolilla Suomea, usein melko vaatimattomilla resursseilla toimivia museoita ja muita käyntikohteita. Suomen vahvan kulttuurilaitoskentän (paikallisine ja alueellisine kulttuurilaitoksineen, kirjastoineen ja oppilaitoksineen, alueellisine taidetoimikuntineen jne.) mahdollisuuksia yhteistyöhön hyödynnetään.

Museovirasto kehittää kulttuuriperintökasvatuksen kansainvälisiä yhteyksiä erityisesti Itämeren maiden välisen yhteistyön puitteissa.

Toimenpide-ehdotukset

1. Jatketaan Suomen Tammi -yhteistyötä ja hyödynnetään syntyneitä verkostoja ja työtapoja.
2. Kehitetään yhteistyötä luonto- ja ympäristökoulujen kanssa.
3. Osallistutaan Itämeren maiden kulttuuriperintöyhteistyöhön, jonka lähivuosien ohjelman yhtenä teemana ovat lapset, nuoret ja kulttuuriperintö (Children and Young People in Heritage Management).
 - Järjestetään Itämeren maiden yhteinen kulttuuriperintökasvatusseminaari Suomen kansallismuseossa 2007/2008.
4. Kehitetään yhteistyötä koulutuksen kaikilla tasoilla. Kulttuuriperintökasvatustoiminnassa otetaan paremmin huomioon opetussuunnitelman perusteiden sisällöt ja pyritään luomaan kulttuuriperintökasvatusta, joka tukee opetuksen tavoitteita.
 - Lisätään Museovirastossa kulttuuriperintökasvatustehtävissä toimivien valtakunnallisten ja paikallisten opetussuunnitelmien tuntemusta järjestämällä yhteinen keskustelutilaisuus tai seminaari Opetushallituksen kanssa. Tilaisuudessa tuodaan esille myös paikallinen näkökulma.
5. Kehitetään yhteistyötä yliopistojen opettajankoulutuksen kanssa.
 - Suunnitellaan Helsingin yliopiston opettajankoulutuksen (Soveltavan kasvatustieteen laitos) kanssa opiskelijoille valinnainen kurssi museosta ja kulttuuriympäristöstä oppimisympäristönä.
6. Kannustetaan Museoviraston eri puolilla Suomea toimivia museoita ja muita käyntikohteita sekä alueellisia toimipisteitä kulttuuriperinnön yhteistyöhankkeisiin alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa.

▲ Yleisökaivaus Laitilan Vainionmäellä 2005. MARJA SIPILÄ.

Lähteitä, kirjallisuutta

- A national learning and access strategy for museums and galleries in Scotland.* Scottish Museums Council 2005. <http://194.200.63.26/pdfs/Publications/LandAStrategy.pdf>
- Arkkitehtuurikasvatuksen verkkosivusto <http://www.arkkitehtuurikasvatus.fi>
- Cultural Heritage Co-operation in the Baltic Sea States. Report 4, 2005.*
- English Heritage Annual Report and Accounts 2004/05.* http://www.english-heritage.org.uk/upload/pdf/Annual_Report0405.pdf
- Hakkarainen, Kai – Lonka, Kirsti – Lipponen, Lasse 2005. *Tutkiva oppiminen. Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen syyttäjänä.* Porvoo: WSOY.
- Inspiring Learning for All. Museums, Libraries and Archives.* <http://www.inspiringlearningforall.gov.uk/>
- Kansainvälisyyskasvatus 2010. Ehdotus kansalliseksi kansainvälisyyskasvatuksen toimenpideohjelmaksi.* Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:4. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2006/kansainvalisyyskasvatu_2010_ehdotus_kansalliseksi_k?lang=fi
- Kansallisesti ja globaalisti kestävä Suomi, Kansallinen kestävä kehityksen strategia 2006, luonnos 24.3.2006.*
- Kestävä kehitys edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategia ja sen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2006–2014. Kestävä kehityksen toimikunnan koulutusjaosto 15.3.2006.* <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=48169&lan=fi>
- Kolme puheenvuoroa luovuuden edistämisestä. Luovuusstrategian osatyöryhmien raportit.* Opetusministeriön julkaisuja 2005:35. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2005/kolme_puheenvuoroa_luovuuden_edistamisesta_luovuusstrategian_os?lang=fi
- Kulttuuri tietoyhteiskunnassa. Strategia 2010 ja toimintaohjelma. Ehdotus.* Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:22. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2003/kulttuuri_tietoyhteiskunnassa_-_strategia_2010_ja_toimintaohjelm?lang=fi
- Kulttuuriperintökasvatus Museovirastossa 2005. Selvitys.* Ulla Salmela, kehittämissyksikkö, 24.8.2005.
- Larsson, Olle – Aronsson, Peter 2001. *Kulturmiljöpedagogik – en kartläggning.* Centrum för kulturforskning, Växjö universitet. <http://www.aronsson.st/raa2001.htm>
- Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma.* Opetusministeriön julkaisuja 2003:29. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2003/lastenkulttuuripoliittinen_ohjelma_barnkulturpolitiskt_program?lang=fi
- Learning and Access Strategy 2004–2008.* Leicestershire County Council, Community Services / Heritage Services. http://www.leicestershire.gov.uk/heritage_services_learning_and_access_strategy.pdf
- Luovuuskertomus. Ehdotus hallitusohjelmassa tarkoitettun luovuusstrategian tekemisen luonteesta, lähtökohdista ja toteuttamisen tavoista.* Opetusministeriön julkaisuja 2004:3. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2004/luovuuskertomus_ehdotus_hallitusohjelmassa_tarkoitettun_luovuus?lang=fi
- Making the Past Part of Our Future. English Heritage Strategy 2005 – 2010.* http://www.english-heritage.org.uk/upload/pdf/final_strategy_doc.pdf
- Museo oppimisympäristönä. Toim.* Heljä Järnefelt, Kalle Kallio, Mikko Laine, Marja-Liisa Pohjanvirta ja Pekka Elo. Suomen museoliitto.
- Museoviraston tulospöytäkirja 2005–2007.* <http://www.nba.fi/tiedostot/ae0d9fee.pdf>
- Museoviraston toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2007–2010.* <http://www.nba.fi/tiedostot/accb9457.pdf>
- Opetusministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset.* Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:7. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2003/opetusministerion_maahanmuuttopoliittiset_linjaukset?lang=fi
- Opetusministeriön strategia 2015.* http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2003/opetusministerion_strategia_2015?lang=fi
- Pirkanmaan maiseman viesti 1-2.* Tampereen kaupunki, Museotoimi / Pirkanmaan maakuntamuseo 2004. <http://www.tampere.fi/ekstrat/vapriikki/pmv/>
- Riksantikvarieämbetet.* <http://www.raa.se/>
- Strategy for Learning.* English Heritage. <http://www.english-heritage.org.uk/>
- Suomen Tammi, Opetushallitus.* <http://www.edu.fi/projektit/tammi/>
- Taide tarjolle, kulttuuri kaikille. Vammaiset ja kulttuuri -toimikunnan ehdotus toimenpideohjelmaksi.* Opetusministeriön julkaisuja 2004:29. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2004/taide_tarjolle_kulttuuri_kaikille_vammaiset_ja_kulttuuri_toim?lang=fi
- Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus.* Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006–2010. Opetusministeriön julkaisuja 2006:6. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2006/taiteen_ja_kulttuurin_saavutettavuus_opetusministerion_toimenpid
- Tikkanen, Riikka 2005. Kulttuurikasvatuksella luovuuteen.* Hankekartoitus 2003–2004. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:2. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2005/kulttuurikasvatuksella_luovuuteen_hankekartoitus_2003_-_2004?lang=fi
- Wahldén Mikael 2004. Teaching heritage in Sweden.* *Naturöpa* No. 102, 2004.

